

İSRAİL'İN AFRİKA POLİTİKASINDA UGANDA'NIN ÖNEMİ

Muhammet Emin Esmer

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Esmer, Muhammet Emin. "İsrail'in Afrika Politikasında Uganda'nın Önemi", İNSAMER, 19.03.2020.

 Analiz

İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu, en son 2016 yılında gittiği ve istediğini alamadan ayrıldığı Uganda'ya Şubat ayında sürpriz bir ziyaret daha gerçekleştirdi. Uganda Cumhurbaşkanı Yoweri Museveni ile yaptığı görüşmenin ardından Netanyahu, İsrail ve Uganda arasında doğrudan uçuşlar başlatmak istediklerini söyledi ve Kudüs'te Uganda elçiliği açılması teklifinde bulundu. Museveni de bu ziyaretten duyduğu memnuniyeti dile getirerek Netanyahu'nun tekliflerini değerlendirdiklerini belirtti.

Uganda'ya düzenlediği bu ziyaret sırasında Netanyahu'nun asıl sürpriz hamlesi, Sudan'ın Askerî Geçiş Konseyi Başkanı Abdulfettah el-Buhran ile yaptığı yaklaşık iki saat süren görüşme oldu. Birleşik Arap Emirlikleri'nin organize ettiği görüşme sonrasında Sudan-

İsrail ilişkilerinin iyileştirilmesi ve Sudan hava sahasının İsrail uçaklarına açılması konularının ele alındığı açıklandı.

Uganda'ya dört yıl aradan sonra yapılan ve bu sefer İsrail için olumlu sonuçları olduğu gözlemlenen ziyaret, işgal devletinin Afrika'ya açılmasında önemli bir adım olarak değerlendiriliyor. Filistin topraklarını işgalinden dolayı Afrika'daki Müslüman ülkeler tarafından devamlı tepki alan İsrail'in Afrika kıtasında bu durumu değiştirmek üzere diplomatik ilişkilerini geliştirmek istediği net bir şekilde anlaşılıyor.

Netanyahu'nun bir önceki Uganda ziyareti, "İsrail'in Afrika'ya Dönüşü" olarak nitelendirilmiş ve Entebbe Operasyonu'nun 40. yıl dönümünde gerçekleştirilmişti. Görüşme sırasında Cumhurbaşkanı Museveni'nin Filistin'i destekleyen ifadeler kullanması

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İsrail’de tepkilere yol açmış ve büyük umutlarla gerçekleştirilen ziyaret, Siyonistler açısından hayal kırıklığı ile sonuçlanmıştı. Yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen İsrail’in Uganda’da ısrarcı olmasının arkasında, İsrail’in kurulmasından önce başlayıp Netanyahu’nun kaderini değiştiren Entebbe Operasyonu ile devam eden tarihî bir süreç bulunuyor.

Tarihî Arka Plan

Uganda ve İsrail arasındaki ilginç ilişki 1900’lerin başlarına kadar dayanıyor. Politik Siyonizm’in kurucusu Theodor Herzl, Yahudileri tek bir yurttan toplama ideali için Osmanlı’ya başvurmuş, burada umduğunu bulamayınca, o dönemin en büyük işgalci gücü olan İngiltere’den kendileri için toprak talep etmiş ve Kıbrıs ya da Güney Afrika seçeneklerini sunmuştu. Pazarlıkların ardından İngilizler, 1903 yılında, bu iki seçenek yerine eğer isterlerse Uganda’yı kendilerine tahsis edebileceklerini belirtmişti. Bu öneriyi olumlu bakan birçok Yahudi delegenin onayıyla bu teklif 6. Siyonist Kongresi’nde kabul edildi. Fakat 1904 yılında Herzl’in ölümünden sonra dindar Siyonistlerle seküler Siyonistler arasında bazı anlaşmazlıklar çıktı ve bu süreçte Uganda’nın kolonileştirilmesi tekrar değerlendirildi. 1905 yılında yapılan 7. Siyonist Kongresi’nde Yahudi devletinin Filistin’den başka bir yerde kurulamayacağı kararı alınarak Uganda planı iptal edildi.

Siyonist rejim, 1948 yılında ABD ve İngiltere’nin dayatmaları sayesinde Filistinlilerin toprakları üzerine kurulduktan sonra, gasp ederek ele geçirdiği bu toprakları muhafaza etmek için sürekli savaşmak zorunda kaldı. Bu güvenlik sorunu, Siyonistleri çevrelerindeki düşman Arap rejimlerine karşı önlemler almaya zorladığından, Afrika seçeneği yeniden gündeme geldi. Başlarda İsrail için öncelikli tehditler Mısır, Suriye ve Irak olduğundan bu üçünü pasifize etmeyi amaçlayan bir savunma stratejisi geliştirildi. İşte bu strateji çerçevesinde, bu üç ülkeye potansiyel olarak destek olabilecek çevre ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesine özellikle öncelik verildi. Örneğin Sudan gibi bir Arap ülkesinin Mısır’la ittifak yapmasını önlemek için mümkünse Sudan ile

ilişki kurmak, mümkün değilse ona komşu olan örneğin Uganda’yı kullanmak akıllıca bir strateji olarak görüldü. Bu bağlamda İngiliz ordusunda yetişmiş bir isim olan Uganda Başbakanı Apollo Milton Obote’nin uygun bir profil olabileceği düşünüldü. Emperyalistlerin planı şöyleydi: Obote, Sudan’da iç karışıklık çıkartıp ülkenin güneyindeki Hristiyan ayrılıkçılara silah temin edecek ve böylece Sudan, kaosa sürüklenerek iç problemlerle meşgul edilip Mısır’la ittifak yapması engellenecek ve bu sayede bu ülkelerin İsrail’e saldırma ihtimalleri en aza indirilecekti. Fakat bu kirli planın parçası olmak istemeyen Obote teklifi kabul etmeyince âdeta kendi sonunu da hazırlamış oldu. 25 Ocak 1971 tarihinde Singapur’a düzenlediği bir ziyaret sırasında İdi Amin isimli asker, kansız bir darbeye ülkede idareyi ele alarak Obote iktidarına son verdi. Bu darbe ile Obote’nin İsrail karşıtı tutumu arasında bir ilişki var mı bilinmez ama İdi Amin, iktidarı ele geçirdikten hemen sonra İngiltere ve İsrail’den silah temin etmek isteyince durum yeniden eski hâline döndü. İngiltere ve İsrail bu talebe olumlu cevap vermediklerinden Amin, ülkesindeki tüm İngiliz, Amerikan ve İsrail diplomatlarını ülkelerine gönderdi. İngilizlere ait 85 şirketi millileştirip, İngiliz pasaportu taşıyan yaklaşık 7.000 kişiyi sınır dışı etti. Emperyalistlere sırtını dönen Amin, Libya lideri Kaddafi ile iş birliği yaparak Filistin davası savunucularının yanında yer almaya başladı.

Entebbe Operasyonu

Bu süreçte İsrail, işgal ettiği Filistin topraklarında insanları öldürmeye, işkence etmeye ve tutuklamaya devam ediyordu. İşgal devletinin bu uygulamalarına tepki olarak iki Filistinli direnişçi ve onlara eşlik eden iki Alman devrimci, 27 Haziran 1976 tarihinde Tel Aviv’den Paris’e giden 139 sefer sayılı Air France uçağına Atina aktarması sırasında binerek uçağın kontrolünü ele geçirdi. Uçakta 100’e yakın Yahudi yolcu ve 12 mürettebatla birlikte toplamda 258 kişi bulunuyordu. Yakıt ikmali için Libya’ya inen uçak, tekrar havalandıktan sonra Uganda’ya doğru yola çıktı ve İdi Amin tarafından Entebbe Havaalanı’na iniş yapmasına izin verildi.

Filistinli direnişçiler uçaktaki Yahudi olmayan tüm yolcuları serbest bıraktılar, Yahudi yolcuları serbest bırakmak için de İsrail’de tutuklu bulunan 53 Filistinli esirin salıverilmesini ve 5 milyon dolar para ödenmesini şart koştular.

Anlaşma için zaman isteyen İsraili yetkililer, sonradan “Entebbe Operasyonu” olarak isimlendirilecek harekâtı yapmak için hızlı bir şekilde hazırlandılar. İşte bugün Siyonist rejimin başbakanı olan Benyamin Netanyahu ilk defa burada sahneye çıktı. Benyamin ve kardeşi Yonatan Netanyahu, bu operasyonu yönetmek için başvurduklarında, görev Yonatan’a verilmiş ve uçağın kaçırılmasından altı gün sonra, 4 Temmuz 1976 sabahı, İsrail Özel Kuvvetleri tüm hazırlıklarını tamamlayarak bir kargo uçağıyla Entebbe Havaalanı’na iniş yapmıştı.

Yonatan Netanyahu komutasındaki 29 kişilik tim, basına yansıtılmayan birkaç rehinenin ölmesi haricinde, kalan rehinelere kurtarıp uçağı kaçırılanların tümünü katletti. Ancak beklenmeyen bir gelişme yaşandı ve operasyon sırasında Yonatan Netanyahu Ugandalı bir keskin nişancının gözetleme kulesinden yaptığı atış

sonucu öldü. Siyonist ordu için başarılı olarak görülen böyle bir komutanın öldürülmesiyle kardeşinin siyasi kaderi arasında bağlantı kuran birçok araştırmacı, Netanyahu’nun siyasi yükselişini bu olaydan itibaren başlatır. Kim bilir belki de kardeşi Yonatan, bu operasyondan sağ dönebilseydi, büyük ihtimalle Siyonist rejimin başbakanlık koltuğunda Benyamin Netanyahu yerine oturuyor olabilirdi.

Çoğunluğu Müslüman olan Doğu Afrika ülkeleri arasında Hristiyan nüfusun ağırlıkta olduğu ender ülkelerden biri olan Uganda, genel anlamda İsrail’in Afrika politikasında her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Filistin’e yönelik resmî ya da gayriresmî yardımların en önemli güzergâhını oluşturan Sudan-Mısır hattında kritik bir konumda bulunan Uganda, bu açıdan İsrail güvenliği için büyük önem arz etmektedir.

Siyonistlerin ana yurt adayı olmuş bir ülke olarak Uganda, onların modern dönemdeki kirlili tarihleri açısından romantik bir anlam ifade etmenin ötesinde, stratejik olarak da önemini korumaktadır. Ülke, sahip olduğu verimli toprakları ve zengin yer altı kaynaklarıyla uzun bir süre daha İsrail’in ilgi odağı olarak kalacak gibi görünmektedir.

*Filistin’e yönelik
resmî ya da
gayriresmî
yardımların
en önemli
güzergâhını
oluşturan
Sudan-Mısır
hattında kritik
bir konumda
bulunan Uganda,
bu açıdan İsrail
güvenliği için
büyük önem arz
etmektedir.*